

Berättelse om en resa i Ångermanland, Medelpad och
Jämtland sommaren 1873.

Af S. ALMQUIST.

[Meddeladt den 11 Mars 1874.]

Genom Kongl. Vetenskaps-Akademiens frikostighet blef jag satt i tillfälle att sistlidna sommar göra en resa till Ångermanland, Medelpad och Jämtland. Ändamålet med denna resa var att fullfölja de undersökningar om dessa provinsers lafflora, som jag under en föregående resa (1868) påbörjat. Jag undersökte då hufvudsakligen fjellens samt kalktraktens kring Storsjön vegetation; under denna senare resa deremot sökte jag visserligen också göra min kunskap om dessa regioner mera fullständig, men största uppmärksamheten egnade jag åt skogstrakterna, emedan denna region, som utgör allra största delen af Norrland, hittills varit så godt som alldeles obekant, hvilket varit en högst väsentlig brist i kännedomen om vårt lands lichenologiska förhållanden.

Det var min mening att nu för K. Vet. Akademien få framlägga en fullständig redogörelse för de resultat jag vunnit under mina båda resor, genom att gifva en skildring af de särskilda regionernas egendomligheter och en sammanställning af alla funna arter och deras lokaler. Men som en del af det insamlade materialet ännu är oundersökt, nödgas jag uppskjuta detta och här endast angifva min resas gång och de viktigaste fynden.

Under hela resan, som varade från början af Juli till början af September, var min broder, Med. Stud. ERNST ALMQUIST mig följaktig och behjplig.

Vi uppehöll oss först något öfver en vecka i Hernösand. Trakten kring denna stad är kanske den i lichenologiskt hänseende intressantaste af alla, vi besökte, att döma af en mängd oväntade fynd, vi under den korta tiden gjorde, såväl af sydliga arter som framför allt af många hittills som rena fjellafvar ansedda. Rikast i synnerhet på de sistnämnda voro naturligtvis de rätt höga (500—700 f.) omgifvande bergen; dessas högsta ryggar, som fullkomligt saknade träd (en följd af de våldsamma hafsvindarna) egde en flora, som starkt påminde om slättfjellens. Mer eller mindre allmänna voro sålunda: *Alectoria ochroleuca* α *rigida*, *divergens* (båda dock klen utvecklade), *Parmelia encausta*, *Gyrophora erosa*, *proboscidea*, *cylindrica*, *Lecanora cinereorufescens*, *Psora atrorufa*, *Toninia lugubris*, *Lecidea arctica*, *aglaea*; på enstaka lokaler anträffades: *Parmelia alpicola*, *Caloplaca nivalis*, *Lecanora complanata*, *Toninia squalescens*, *Biatora leucoplaca* v. *conglobata*, *mesotropica*, *Lopadium pezizoideum*, *Lecidea atrobrunnea*, *auriculata* var., *Buellia coracina*. Men just på samma skoglösa åsar, ofta tätt bredvid de förra, förekommo många afgjorda sydlänningar: *Stereocaulon nanum*, *Gyrophora polyrhizos*, *Hæmatomma coccineum* β , *Biatora viridiatra*, *Opegrapha zonata* c. fr., *Segestria lectissima*. Sådana arter älska i synnerhet djupa remnor eller branter, som vetta mot söder.

Äfven de lägre trakterna ega en rätt egendomlig flora, om också ej fullt lika intessanta fynd här äro att göra; föga likhet ega de med mellersta Sverige, deremot mycken med de finska skogstrakterna, så vidt man kan sluta af de beskrifningar, vi deröfver ega. Som de för denna trakt mest utmärkande lafvar skulle jag vilja anse: *Nephroma arcticum*, *Cetraria fahlunensis*, *Lecanora cinereorufescens*, *Pertusaria protuberans*, samt i något mindre grad *Cetraria hiascens* och *odontella*. Artrikast äro för öfrigt trädlafvarna, bland hvilka voro de anmärkningsvärdaste: *Lecanora cyrtella*, *Bacidia atosanguinea*, *Biatorina globulosa*, *Biatora erythrophæa*, *Arthonia lurida* (alla dessa allmänna), *Caloplaca vitellina* β *xanthostigma*, *aurantiaca*, *Bacidia Beckhausii*, *abbrevians*, *Bilimbia faginea*, *Biatorina mixta*, *erysiboides* c. v.

sordidescens, *atropurpurea*, *Biatora sapinea*, *albohyalina*, *betulicola*, *Ehrharthiana* (på gran), *Lopadium pezizoideum*, *Arthrospora acclinis*, *Lecidea albofuscenscens*, *Gyalecta corticola*, *diluta*, *Graphis scripta*, *Opegrapha vulgata*, *abietina* c. fr., *Arthonia didyma*, *cinereopruinosa* c. fr., *punctiformis* (rar), *scandinavica*, *glaucomaria*; längre upp på bergen växte *Varicellaria rhodocarpa*, *Biatora cinnabarina* (mycket allmän), *fuscenscens*, *pullata*, *Lecidea nitida*. Bland de särskilda trädslagen voro granen och aldern de rikaste; aspen deremot, som i mellersta Sverige ger så goda fynd, var här ganska fattig; till och med så allmänna arter som *Ramalina calicaris* *α* *fraxinea*, *Physcia ciliaris*, *pulverulenta*, *Bacidia arceutina* saknades alldeles. — Moss- och stenlaffloran var deremot fattig; anmärkas förtjena endast: *Opegrapha abscondita* (allmän, temligen sällan fruktbärande), *Dilleniiana* ster., *Bacidia inundata*, *Porocyphus areolatus*, *Lecidea Pilati*, *Dicksoni* (i synnerhet på stränderna), *Caloplaca elegans* (rar, endast på Hernösns östkust). — *Lecidea caesiopruinosa* och *Buellia leptoclina* togo vi äfven i Hernösandstrakten; om de tillhöra de högre eller lägre regionerna, tors jag ej säga.

Från Hernösand begåfvo vi oss till Lögde bruk i Medelpad, beläget nära Indalselven ungefär 1 mil från dess mynning. Under vägen dit funno vi: vid Marks gästgifvaregård *Biatora Tornoensis* och *pullata*, samt på ett berg nära Hässjö kyrka *Ramalina pollinaria*, hvilken vi sedan funno allmän ända upp i fjelltrakten, *Cladonia coralloidea*, *Cetraria odontella*, *Parmelia encausta* och dess trogna följeslagare *Biatora viridiatra* samt *Lecidea furvella*.

På Lögde stannade vi nära 14 dagar. I allt hufvudsakligt öfverensstämde floran här med Hernösandstraktens, ehuru den syntes oss fattigare; detta gäller isynnerhet om bergen, hvilka här saknade den trädlösa regionen, säkerligen en följd af afståndet från hafvet. Af mera nordliga arter funnos här endast *Caloplaca nivalis* (ymnig), *Rinodina turfacea*, *Biatora fuscenscens*, *Lecidea aglaea* och *arctica* (ytterst allmän). Bland öfriga fynd förtjena att anmärkas: *Ramalina calicaris* *vv.* *fastigiata*, *mi-*

nuscula, *farinacea*, *Cetraria odontella*, *aleurites* (rar), *Parmelia saxatilis* * *fraudans*, *encausta*, *Caloplaca vitellina* β *wanthostigma*, *Lecanora albellula*, *Psora atrorufa* (allmän på de högre bergen), *Biatora albohyalina*, *betulicola*, *viridiatra*, *Biatorella campestris*, *Sarcogyne eucarpa*, *Arthrospora acclinis*, *Lecidea albofuscescens*, *Buellia leptoclina*, *Calicium corynellum*, *Gyalecta diluta* (mycket allmän), *corticola*, *Opegrapha Dilleniana*, *absccondita*, *zonata* (alla med frukt), *vulgata*, *Arthonia didyma*, *incarnata*, *granitophila*, *Segestria lectissima*.

Nära sjelfva bruket förekom en lätt förvittrande granit, som var egendomlig nog genom det ymniga uppträdandet af flera mer eller mindre afgjorda kalkklafvar: *Acarospora glaucocarpa*, *Biatora coarctata*, *Sarcogyne pruinosa*, *Verrucaria rupestris*, *nigrescens*. En annan egendomlighet, som dock tyckes utmärka hela denna del af Norrland, ehuru jag ej sett den så tydligt framträdande som här, var stenlafvarnas förekomst på gammalt trä; på gamla tak funno vi här mer eller mindre ymniga: *Cetraria fahlunensis*, *Parmelia saxatilis* * *fraudans*, *conspersa*, *centrifuga*, *stygia*, *Gyrophora polyphylla*, *hyperborea*, *Acarospora fuscata*, *Lecanora gibbosa*, *Rhizocarpon obscuratum*; jemte dessa fans alltid ymnig och vacker *Rinodina turfacea* v. *archæa*. Af här förekommande fanerogamer förtjena att nämnas: *Mulgedium sibiricum*, *Glyceria remota*, *Calamagrostis lapponica*.

Från Lögde företogo vi två längre utfärder, den ena till Sulå bruk, beläget i Sättna socken några mil in åt landet, den andra till Alnön. På det förra stället funno vi *Ramalina calicaris* f. *minuscula*, *Parmelia encausta* rr., *Lecanora albellula*, *Hæmatomma elatinum* c. fr., *Pertusaria multipuncta* c. fr., *Biatorina erysiboides*, *Biatora lucida*, *betulicola*, *Lecidea albofuscescens*, *arctica* (ytterst allmän), *Microglena sphinctrinoides* (ymnig), *Gyalecta diluta*, *Arthonia incarnata*, samt af fanerogamer *Hieracium prenanthoides*, *crocatum* * *angustifolium*, *Pyrola media* (ny för provinsen), *Gentiana nivalis*, *Mulgedium alpinum*, *Carex tenella*, *Poa sudetica*. Under återfärden anmärktes nära Vifsta varf *Thymus serpyllum*.

Exkursionen till Alnön gjordes af min broder ensam; efter vår återkomst från fjellen besöktes ön äfven af mig. Jag sammanfattar här resultaten af båda exkursionerna. Det, som egentligen lockade oss, var öns rikedom på kalk; men olyckligtvis träder denna stenart föga i dagen. En stor mängd små kalkgropar funnos dock, och dessa undersökte vi så noga tiden medgaf. Här anträffades utom åtskilliga allmänna kalklafvar: *Caloplaca elegans*, *Jungermannia* (ytterst allmän), *Rinodina mniaroea*, *Biatora geophana*, *Blastenia leucorhoea*, *Biatorella campestris*, *Bilimbia epixanthoides*, *Lecidea fuscorubens*, *polycocca*, *Microglena sphinctrinoides*, *Collema pulposum*, *furvum*, *Leptogium scotinum*, *spongiosum*, *tetrasporum*, *subtile*, *Solorina saccata* β *limbata*, *Pannaria Schæreri*. Det som näst kalken sysselsatte oss, var trädlafloran, som var både egendomlig och rik: *Biatora albobyalina*, *betulicola*, *Lecidea misella*, *Microglena Wallrothiana*, *Gyalecta diluta*, *Graphis scripta* (här mycket allmän, saknades vid Lögde), *Opegrapha vulgata*, *herpetica*, *Arthonia lurida*, *didyma*, *helvola*. Berg saknades alldeles på ön, åtminstone på dess norra och mellersta delar, som af oss besöktes; så snart man kommit uppför den branta jordbetäckta sluttning, som leder upp från sjön, vidtager en alldeles jemn slätt, på hvilken ej den minsta stenhäll träder i dagen; endast lösa block äro strödda här och der. På ett sådant anträffades *Caloplaca subsimilis*.

Sedan vi sålunda skaffat oss ett ungefärligt begrepp om kusttraktens lafvegetation, ville vi äfven vinna en föreställning om, hvad inlandet hade att bjuda. Till vår nästa vistelseort utsågo vi derföre Ragunda i Jämtland, lockade i synnerhet af de ståtliga skogsberg, som pryda trakten kring denna kyrka. På vägen dit företogo vi endast några mindre exkursioner. Så togo vi vid Vargberget (Indals socken) *Bilimbia coprodes*, *Segestria lectissima*; vid Backens gästgifvaregård: *Parmelia conspersa*, *saxatilis* **fraudans*, *Umbilicaria pustulata*, *Gyrophora hirsuta*, *spodochoa*, *Lecanora epanora* ster., *Lecidea furvella* ster.; vid Boda (sista gästgifvaregården i Medelpad) *Parmelia*

saxatilis **fraudans*, *Caloplaca Jungermanniae*, *Rinodina mniaroea*, *Blastenia leucorhoea*; i Fors: *Campanula Cervicaria* (ny för Jämtland), *Polemonium caeruleum*, *Hieracium crocatum* **angustifolium*, *Botrychium virginicum*.

Då vi framkommo till Ragunda voro de ofvannämnda skogsbergen naturligtvis det första, hvaråt vi egnade vår uppmärksamhet. Tyvärr blefvo våra förhoppningar om rika skördar temligen grundligt gäckade, ty alla bergen voro af en rödaktig, fältspatrik, grofkornig granit, som öfverallt i Sverige visar sig synnerligen fattig på lafvar. Fattigdomen här visar sig så mycket hjertare, om vi jemföra de här tillbragta dagarnas skördar med de timmars, som vi sedan hunno egna åt de på föga afstånd härifrån belägna Stads- och Stugubergen, hvilka näst efter dessa undersöktes. Vårt hela byte utgjordes här af *Biatora cinnabarina*, *lucida*, *Sarcogyne privigna*, *eucarpa* rr., *Bilimbia faginea* (på sten), *Lecidea albofuscenscens*, *xanthococca*, *Verrucaria margacea*, *Gyalecta diluta*, *Opegrapha zonata* c. fr., *Belonia russula*, *Nephroma tomentosum* (som vi ej förr funnit under resan), *Solorina crocea*. Hur föga rikt detta utbyte än är, är det dock lätt att se, att ifrågavarande berg till hela sitt skaplynne öfverensstämma med den grupp af berg, som vi på återresan från fjellen besökte (Hofverberget, Rannklöfven, Getberget), men ej särdeles likna Hernösands- och Lögdebergen. Deremot hade de branta, bergiga sluttningarna mot elfven nedanför bron en rätt vacker lafvegetation; vi funno här *Stereocaulon nanum*, *Physcia pulverulenta* (för första gången under resan, dock endast på mossor), *Gyrophora spodochroa*, *Caloplaca elegans*, *Lecanora frustulosa*, *Microglena muscorum*, *Pannaria rubiginosa* β *conoplea*, *lepidiota* c. fr., *Leptogium spongiosum*. Af öfriga lafvar, som vi anmärkte under vårt vistande i Ragunda, märka vi: *Parmelia conspersa*, *saxatilis* **fraudans* (båda ytterst allmänna), *Lecania rugulosa*, *cyrtella*, *Bacidia abbrevians*, *Bilimbia melæna*, *Biatorina atropurpurea*, *Arthonia punctiformis*, *patellulata*. Af högre växter sågo vi här: *Echinospermum deflexum* (ända nere vid elfven), *Saxifraga nivalis*, *cæspitosa*, *Erigeron*

elongatus (alla tre på Libberget), *Woodsia hyperborea*¹⁾; sammanställer man härmed de här nedan för Stads- och Stugubergen uppgifna, kan man se, huru starkt inferalpinsk karakter denna trakt har.

Den 29 Juli lemnade vi Ragunda. Vi måste nu vara betänkta på att snart vara i fjellen och beslöto derföre att utan några vidare längre uppehåll begifva oss till Åreskutan, vår nästa station. Endast några smärre exkursioner gjordes; den första, hvilken ock gaf det rikaste utbytet, gjordes af min broder till Stadsberget i Ragunda. Han fann här af lafvar: *Cetraria odontella*, *Physcia pulverulenta* f. *muscicola*, *ciliaris* f. *saxicola*, *Caloplaca murorum*, *elegans*, *Lecanora albescens*, *frustulosa*, *verrucosa*, *Rinodina turfacea*, *Pertusaria glomerata*, *inquinata*, *Bacidia Beckhausii*, *Lecidea xanthococca*, samt af högre växter *Saxifraga nivalis*, *Draba hirta*, *Asplenium ruta muraria* (ny för provinsen). Den sedan länge härifrån bekanta *Echinosperrnum deflexum* (som jag tror, först upptäckt af E. A. SELBERG) förekommer här i utomordentlig ymnighet. — En nästan lika rik lokal funno vi dagen efter på Stugubergen. Här träffades *Stereocaulon nanum*, *Cetraria odontella*, *Physcia pulverulenta* f. *muscicola*, *Umbilicaria pustulata*, *Gyrophora hirsuta*, *spodochroa*, *polyrhizos*, *Caloplaca murorum*, *elegans*, *Acarospora chlorophana*, *Lecanora atriseda* var., *phæops*, *Bilimbia epixanthoides*, *Sarcogyne eucarpa* (ymnig), *Lecidea Pilati*, *Calicium corynellum*, *Opegrapha Dilleniana* ster., *abscoudita* c. fr., samt *Astragalus alpinus*, *Calamintha acinos*, *Woodsia hyperborea*. — Vid Lillvikens gästgifvaregård, som är belägen just der kalktrakten börjar, anmärkte vi utom de för denna formation mest vanliga (se min berättelse om 1868 års resa): *Ramalina pollinaria* (på träd), *Lecanora rhodopis* α, *Lecidea polycocca*, *Schis-*

¹⁾ *Triticum violaceum*, som i Bot. Not. för 1873 N:o 1 angifves härifrån, befanns endast vara en något rödaktigt anlupeu form af *T. caninum*. Af de öfriga i nämnda uppsats för Jämtland uppgifna växter böra *Hieracium stoloniflorum corymbosum*, *Calamagrostis litorea*, *Hartmanniana* utgå såsom oriktigt bestämda.

matomma abietina, *Arthonia lurida*. Kalktraktens fanerogam-vegetation visade sig här också tydligt utpräglad genom förekomsten af *Primula stricta*, *Saxifraga aizoides*, *Juncus triglumis*, *Carex Hornschuchiana* m. fl. — Vid Qvitsle (på vestra sidan af Storsjön) trädde i kalkens ställe en på lafvar ytterst ofruktbar lerskiffer, hvarföre af stenlafvar endast är att märka *Segetria chlorotica*; af trädlafvar togos *Pertusaria Sommerfeldtii* och *Biatora erythrophæa*. Vid Mörsills kyrka företogo vi vår sista exkursion före ankomsten till fjellen, hufvudsakligen för att få veta, hvilka låglandslafvar ännu så nära fjellen uppträdde. *Usnea barbata* *hirta, *Parmelia saxatilis* *fraudans*, *Xanthoria parietina*, *Lecania cyrtella* förekommo ymnigt, *Usnea barbata* *plicata*, *Evernia prunastri*, *Lecidea furvella**, *Arthonia lurida*, *Nephroma tomentosum* mer eller mindre sällsynt (de med * utmärkta saknades längre upp mot fjellen). *Parmelia furfuracea* och *Caloplaca aurantiaca* söktes förgäves. För öfrigt togo vi här *Lecanora pallescens* (på granbark), *Biatora pullata*, *Gyalecta diluta*.

Efter vår ankomst till Skutan slogo vi oss liksom förra gången ned i Lien, en by belägen på bergets södra sida. Under min förra vistelse härstädes hade min uppmärksamhet nästan uteslutande vändts åt fjellregionen; då dennas flora derföre kunde anses jemförelsevis väl känd, egnade vi oss nu uteslutande åt de lägre trakternas undersökning. Hvad sjelfva bergets lägre slutningar beträffar, så finnas här nästan endast trädlafvar att få. I afseende på dessa har floran till följe af belägenheten på en brant mot söder en oväntadt sydländsk karakter. Ännu nära skogsgränsen (på stora granar) växa *Biatorina Neuschildii*, *Bilimbia rufidula*, *Biatora phæostigma*, *Cadubriæ*, *Calicium pusillum*, *Schismatomma abietinum* tillsammans med *Biatora tor-noensis*; längre ned i granskogen funnos *Usnea barbata* *hirta ymnig, *Evernia prunastri* rr., *Parmelia furfuracea* r., *Gyalecta diluta*, *Nephroma tomentosum*; ännu längre ned på löfträd (hägg, alder) *Caloplaca vitellina* β *xanthostigma*, *Lecania cyrtella*, *rugulosa* (fans äfven på sten), *Bacidia Beckhausii*, *Biatorina*